

Rahapesu andmebüroo

Ülevaade sularaha liikumisest üle Eesti- Venemaa piiri ja Eesti Panga poolt väljastatud sularahast aastatel 2011–2013

Kerly Espenberg

mai 2014

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Sularaha liikumine Eestist Venemaale	4
Sularaha liikumine Venemaalt Eestisse.....	6
Sularaha liikumise ja ekspordi-impordi võrdlus	8
Eesti Panga poolt krediitiasutustele väljastatud sularaha.....	9

Sissejuhatus

Kuigi elektroonsed süsteemid on muutnud raha ülekandmise ühest riigist teise märksa lihtsamaks ja kiiremaks kui see oli alles paarkümmend aastat tagasi, ei ole sularaha vedu kadunud. Euroopa Liiduga (EL) ühinemisel sisenes Eesti ELi ühisturu piirkonda, mis tähendas ka tollipiiride kadumist ELi siseselt, kuid säilimist nn kolmandate, st ELi mittekuuluvate riikidega. Ainsa riigina on Eestil see piir Venemaaga.

Analüüsi keskmes on **piiriülene sularaha liikumine Eesti ja Venemaa vahel**. Vaadeldakse perioodi 2011–2013, st ajavahemikku, mil Eesti Vabariigis on kehtinud maksevahendina euro. Analüüs tugineb maksu- ja tolliameti andmetel piiril deklareeritud sularaha kohta, Eesti statistikaameti avaldatavatel Eesti ekspordi andmetel ja Eesti Panga andmetel krediitiasutustele väljastatud sularaha kohta.

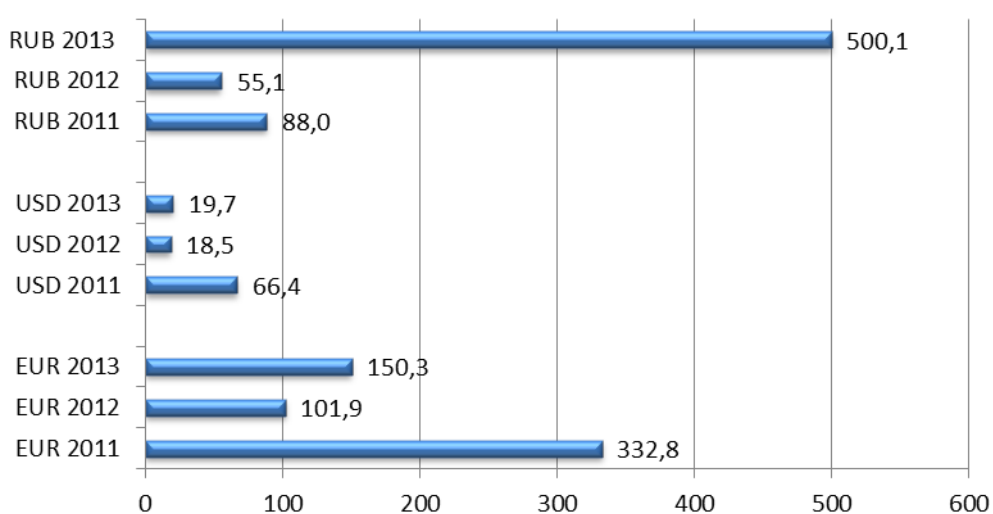
Ajend selle analüüsi koostamiseks kasvas välja tõdemusest, et rahapesu andmebüroo on oma aastaraamatutes järjepidevalt murekohana välja toonud teadmata päritoluga rahavood Venemaalt Eestisse. Sularaha liikumise analüüs annab ülevaate Eesti ja Venemaa piiri ületava sularaha kogusest ning asetab selle laiemas konteksti loomiseks võrdlusesse Eesti Panga poolt krediitiasutustele väljastatud sularaha ja ekspordi-impordi mahtudega. Käesolev analüüs on rahapesu ja terrorismi rahastamise siseriikliku ohuhinnangu osa.

Sularaha liikumine Eestist Venemaale

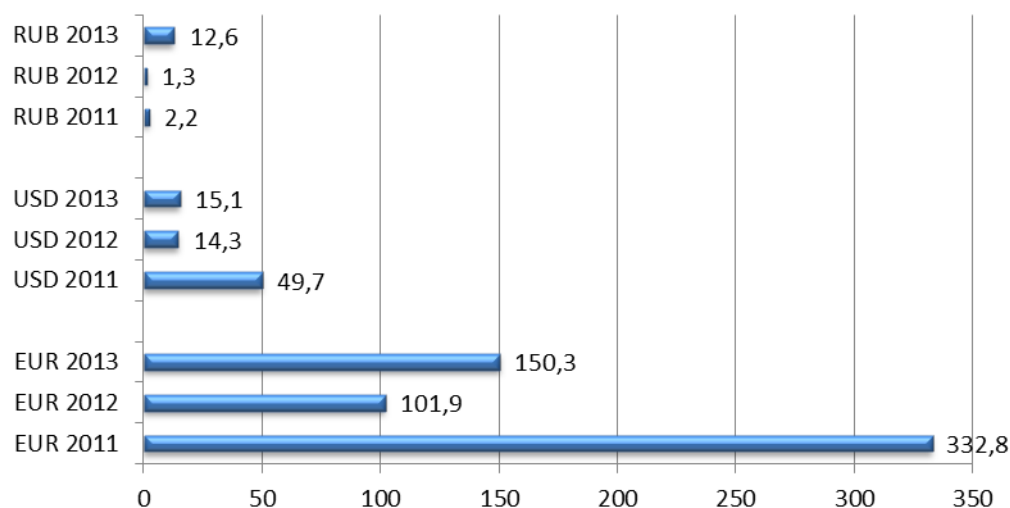
Võrreldes Eesti-Venemaa ja Venemaa-Eesti suunalist sularaha piiriülest liikumist, on näha, et kolme aasta jooksul on toimunud väga suured muutused. Joonise 1 ülemises osas on toodud info piiril deklareeritud Eestist Venemaale viidud sularaha kohta valuutade nimiväärtuses, alumises osas sama info konverteerituna eurodeks. **2012. aastal vähenes võrreldes 2011. aastaga Eestist Venemaale viidud eurode ja USA dollarite hulk enam kui kolm korda.**

2013. aastal toimus Eesti-Vene piiril sularaha transportimise kasv kõigi kolme valuuta puhul. Kui eurode ja dollarite puhul ei toimunud taastumist 2011. aasta tasemele, siis rublade puhul oli kasv erakordne: piiril deklareeritud Eestist Venemaale viidud rublade hulk kasvas 55 miljonilt 500 miljonini.

Eestist Venemaale (valuuta nimiväärtuses)

Eestist Venemaale (eurodes)

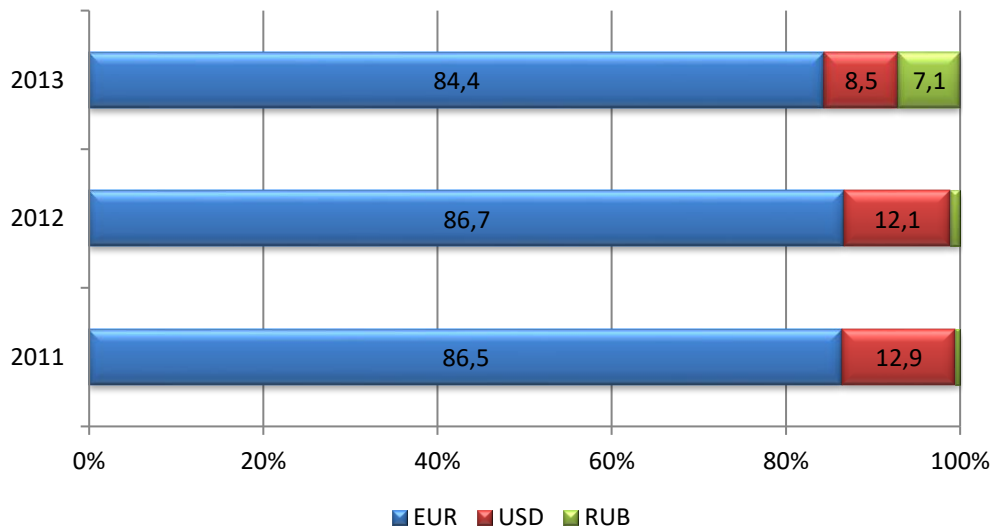

Joonis 1. Eestist Venemaale viidud piiril deklareeritud sularaha (mln).

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Märkus: Joonise ülemises osas on esitatud info piiril deklareeritud sularaha kohta valuutade nimiväärtuses, alumises osas sama info konverteerituna eurodesse vastava aasta Eesti Panga keskmise aastakursi järgi.

Joonisel 2 on toodud info selle kohta, kui suure osa Eestist Venemaale liikunud piiril deklareeritud sularahast moodustas euro, dollar ja rubla (kõikide valuutade väärtus on konverteeritud eurodeks aasta keskmise Eesti Panga kursiga). Seda on tehtud selleks, et võrrelda eri valuutade osakaalu sularahaveos. Joonisel 1 ülemises osas toodud info ei võimalda seda teha, kuna seal on kajastatud sularaha piiriülene liikumine vastavas valuutas, joonise 1 alumisel paneelil ja joonisel 2 aga eurodesse konverteerituna. Ülekaalukalt kõige enam viiakse Eestist Venemaale eurosid (vt joonis 1 alumist osa ja joonist 2), eurode osakaal on olnud stabiilselt ligi 85%. 2013. aastal kasvas võrreldes kahe eelneva aastaga märgatavalt rublade osakaal: kui 2011. ja 2012. aastal oli see marginaalne (alla 1%), siis 2013. aastal 7,1%.

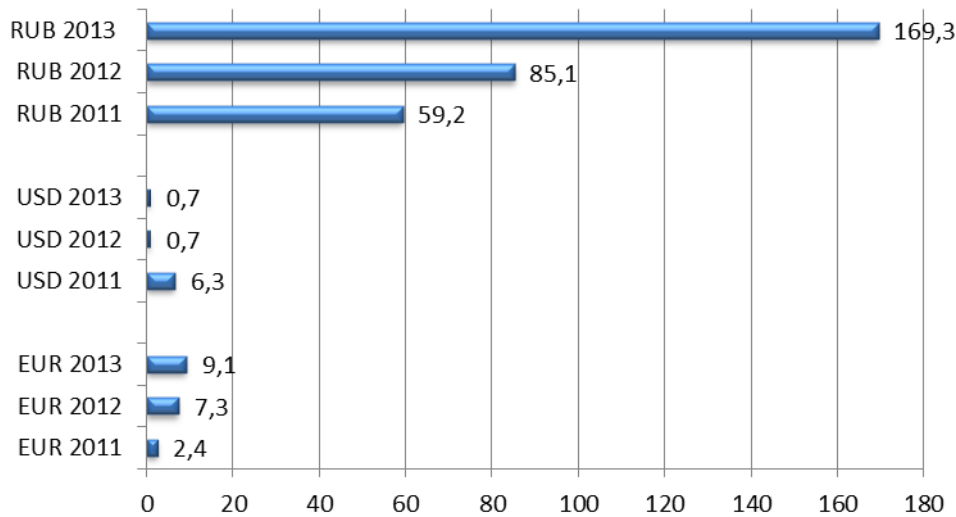
Joonis 2. Eestist Venemaale viidud piiril deklareeritud sularaha jaotumine (%) konverteerituna eurodeks.

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

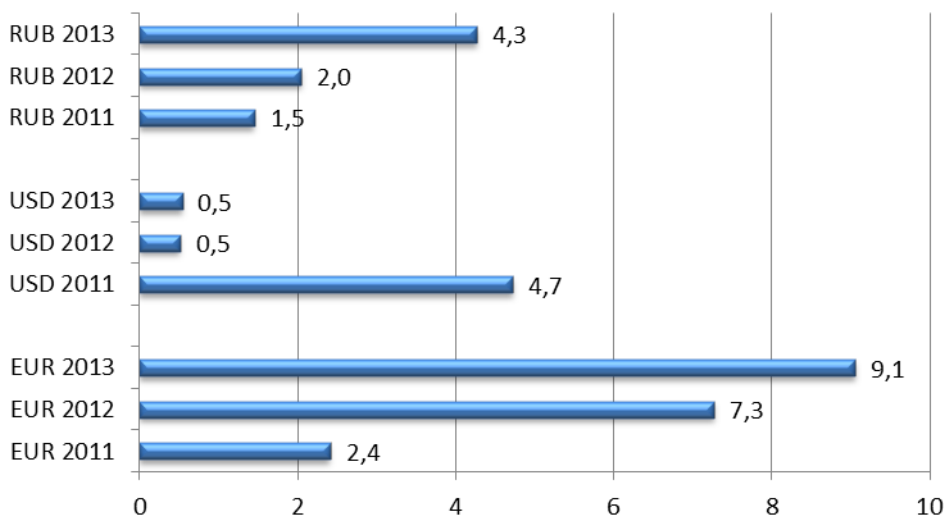
Sularaha liikumine Venemaalt Eestisse

Venemaalt Eestisse toodud deklareeritud sularaha hulk on vaatlusalusel kolmel aastal samuti kõikunud. Dollarite hulk vähenes 2012. aastal ja püsis 2013. aastal eelneva aastaga võrreldes stabiilsena, eurode ja rublade hulk on aasta-aastalt suurenenud. 2013. aastal toodi Venemaalt Eestisse kaks korda rohkem rublasid kui aastal 2012.

Venemaalt Eestisse (valuuta nimiväärtuses)

Venemaalt Eestisse (eurodes)

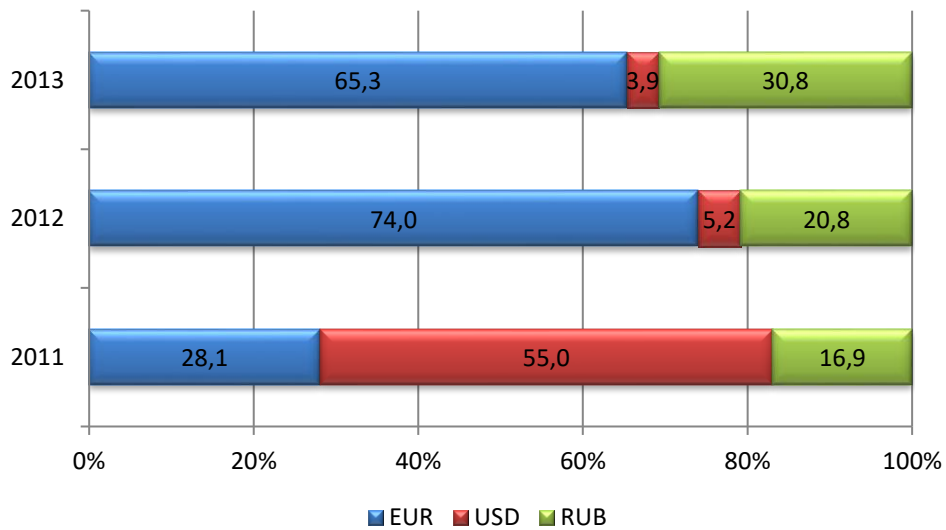
Joonis 3. Venemaalt Eestisse toodud piiril deklareeritud sularaha (mln).

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Märkus: Joonise ülemises osas on esitatud info piiril deklareeritud sularaha kohta valuutade nimiväärtuses, alumises osas sama info konverteerituna eurodesse vastava aasta Eesti Panga keskmise aastakursi järgi.

Eurodesse konverteerituna (vt joonis 4) toodi 2011. aastal Venemaalt Eestisse kõige enam USA dollareid, kuid järgmisel aastal vähenes USA dollarite osakaal järsult (55%-lt 5%-ni). Tuntavalt kasvas 2011. ja 2012.

aasta võrdluses eurode osakaal, veidi ka rublade osakaal. Seevastu 2013. aastal kasvas tuntavalt rublade osakaal, seda eelkõige eurode osakaalu arvelt.

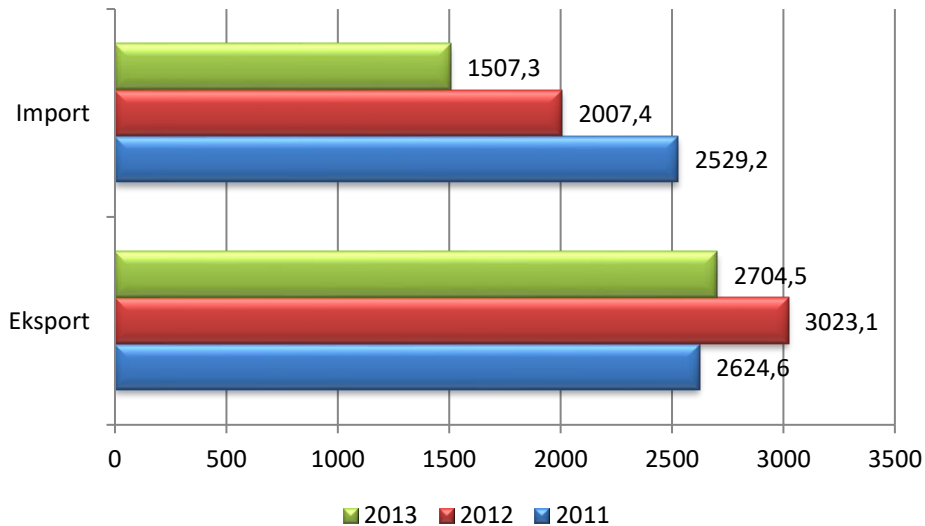
Joonis 4. Venemaalt Eestisse toodud piiril deklareeritud sularaha jaotumine (%) konverteerituna eurodeks.

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Märkus: Joonise ülemises osas on esitatud info piiril deklareeritud sularaha kohta valuutade nimiväärtuses, alumises osas sama info konverteerituna eurodesse vastava aasta Eesti Panga keskmise aastakursi (2013. aastal poolaasta kursi) järgi.

Sularaha liikumise ja ekspordi-impordi võrdlus

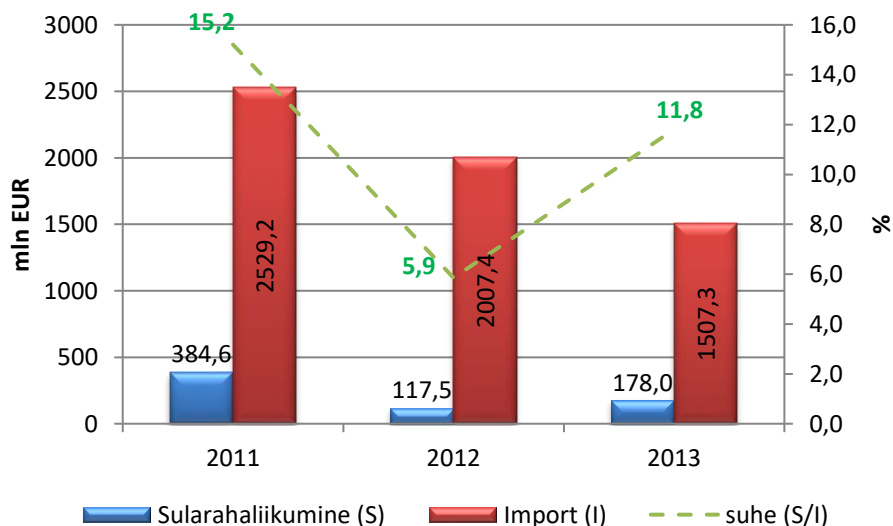
Import Venemaalt on viimastel aastatel järjepidevalt vähenenud. Ekspordi kasv 2012. aastal taandus 2013. aastal taas 2011. aasta tasemele. Kui 2011. aastal olid eksport ja import samas suurusjärgus (ca 2,5-2,6 miljardit eurot), siis 2013. aastal oli import ligi 1,8 korda suurem kui eksport.

Joonis 5. Eksport Eestist Venemaale ja import Venemaalt Eestisse perioodil 2011–2013 (mln eurot).

Allikas: Eesti Statistikaamet

Piiriülese sularahaveo ja Venemaa-suunalise väliskaubanduse dünaamika ei kattu. 2012. aastal vähenes Eestist Venemaale viidud piiril deklareeritud sularaha hulk märksa enam kui import. 2013. aasta esimese kuuga sularaha liikumise ja impordi suhtarv kasvas, kuid seda eelkõige impordi märkimisväärse vähenemise tõttu 2012. aastaga võrrelduna.

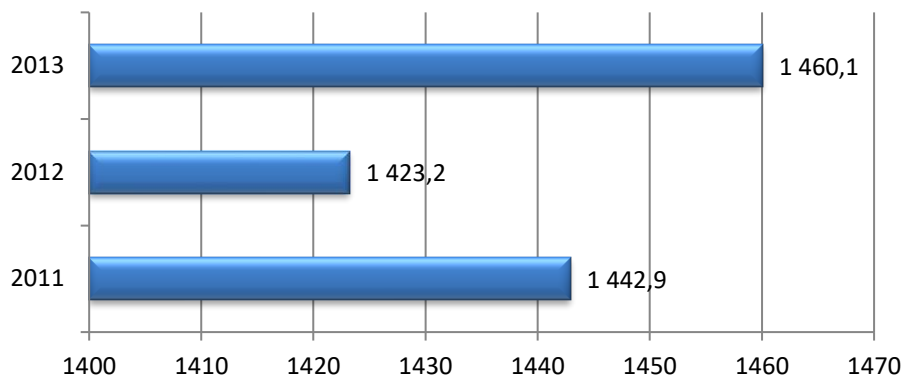

Joonis 6. Import Venemaalt Eestisse (mln eurot), Eestist Venemaale viidud piiril deklareeritud sularaha (mln eurot) ja deklareeritud sularaha/impordi suhtarv (%), joonisel märgitud rohelise katkendjoonega ja rohelises kirjas numbritega) perioodil 2011–2013.

Allikas: Eesti Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet

Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha

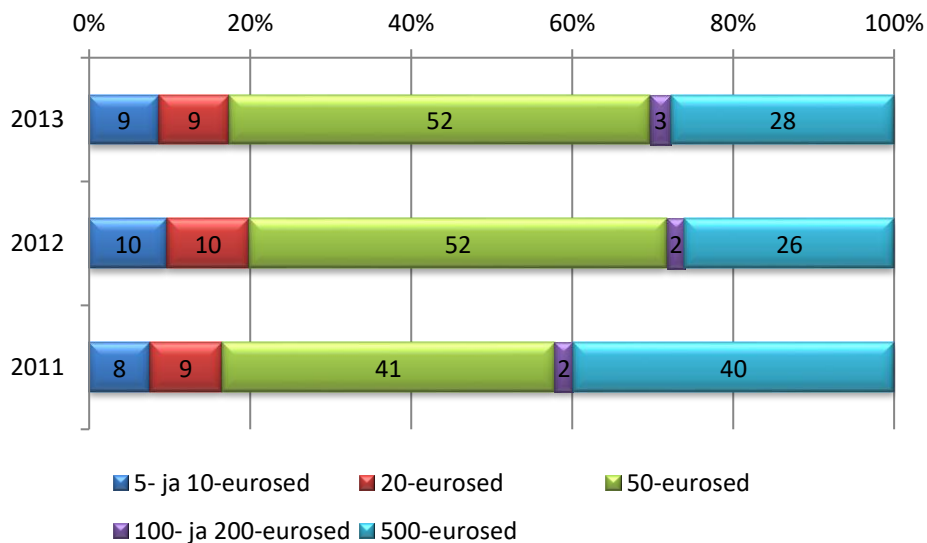
Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud eurode maht on olnud aastatel 2011–2013 stabiilne.

Joonis 7. Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha (mln EUR).

Allikas: Eesti Pank

Kõige suurema osa krediidasutustele väljastatud sularahaeurodest – ligi poole – moodustavad 50-eurosed rahatähed. 500-euroste rahatähete osakaal oli 2011. aastal 40%, kahel järgneval aastal pisut enam kui veerand.

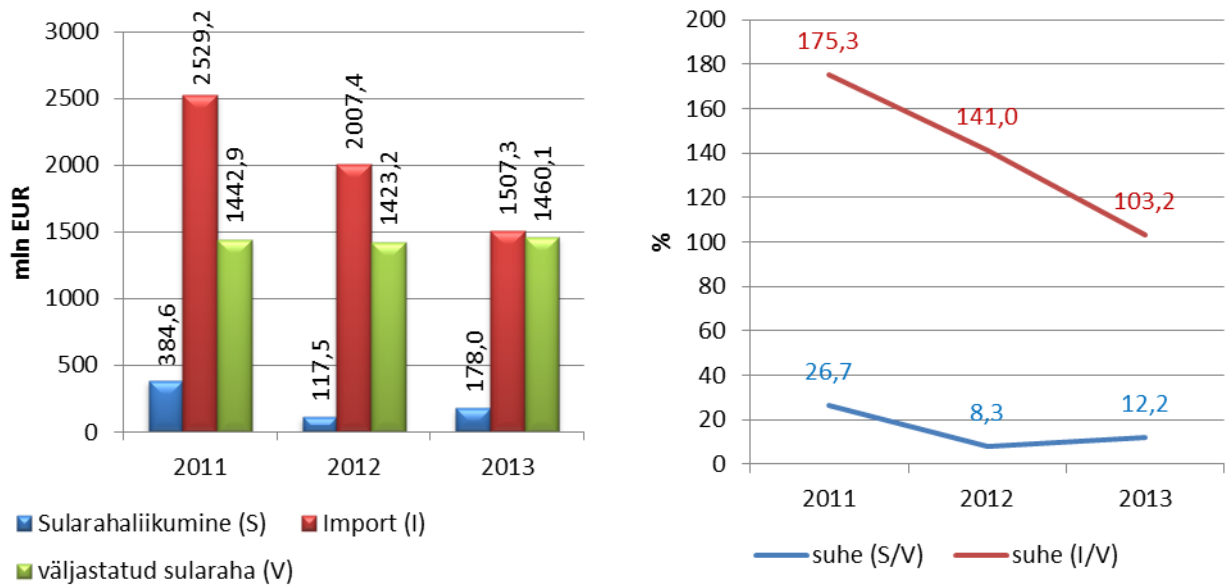

Joonis 8. Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha jaotus (%) rahatähete väärtuse alusel.

Allikas: Eesti Pank

Asetades kõik kolm eespool toodud näitajat ühele joonisele ja leides suhtarvud (vt joonis 9) näeme, et Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha stabiilsuse taustal on ülejäänud kaks näitajat – Eestist Venemaale viidud sularaha hulk ning import – sedavõrd palju muutunud (joonise 9 vasakpoolne osa), et suhtarvud (joonise 9 parempoolne osa) on tunduvalt kahanenud. Kui 2011. aastal ületas import Venemaalt Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha hulga 1,7-kordselt, siis 2013. aastal olid näitajad enam-vähem võrdsed. Samamoodi on 2011. ja 2013. aasta võrdluses tunduvalt vähenenud Eestist

Venemaale viidud deklareeritud sularaha hulga suhe Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha hulka: kui 2011. aastal oli näitaja enam kui ca 27%, siis 2013. aastal vähem kui 12%.

Joonis 9. Eestist Venemaale viidud deklareeritud sularaha (S, mln EUR), import (I, mln EUR), Eesti Panga poolt krediidasutustele väljastatud sularaha (V, mln EUR) ja S/V ning I/V suhted (%) perioodil 2011–2013.

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, Eesti Statistikaamet, Eesti Pank